

En teolog på udebane gør op med darwinismen

Jakob Wolf og hans roser råber op om intelligent design i naturen. Desværre lytter alt for mange til støjen... selv om biologerne ryster på hovedet.

Jakob Wolf. Rosens råb – Intelligent design i naturen. Opgør med darwinismen. Forlaget Anis. København 2004. 128 sider. 179 kr.

af Hans Henrik Hjermitzlev

Teologen Jakob Wolf fra Københavns Universitet har skabt en del røre i de videnskabelige vande med sine indlæg i aviser og tv samt sin lille bog *Rosens råb – Intelligent design i naturen. Opgør med darwinismen*. Her argumenterer Wolf, der er skabelsesteolog og Løgstrupdiscipel, for en naturlig teologi, der indebærer at vi kan se Guds aftryk i naturen. Wolf mener, helt i tråd med den naturlige teologi, der dominerede naturvidenskaben fra eksperimentalfilosofiens opkomst i 1600-tallet til 1800-tallets midte, at en undersøgelse af naturen gør det åbenlyst, at der står en intelligent designer bag. I sine indlæg og i sin bog angriber han darwinisterne for at have overset dette. De har vendt deres blinde øje til det åbenlyse design i naturen og kun set det, der stemmer overens med udviklingslæren. I al ubeskedenhed vil Wolf nu gøre op med darwinismen og åbne vore øjne for Guds skaberværk.

Wolf begyndte sit korstog mod darwinismen den 9. maj 2004 i Berlingske Tidende med en omtale af den amerikanske matematiker og filosof William Dempski's besøg i København. Dempski er blandt de ledende fortalere for intelligent design teorien, der nok accepterer at der har fundet en biologisk udvikling sted, men ikke godtager den darwinistiske mekanisme, naturlig udvælgelse, som forklaring på denne udvikling. Dempski, og Wolf med, mener at de store skridt i udviklingen fra simple til komplekse organismer kun kan forklares ved hjælp af en intelligent designer, som vi godt nok ikke kan vide noget om. Wolf fremfører videre, at både naturen og vort sprog er gennemsyret af indikationer på intelligent design. Nemlig i form af analogier: "Analogien mellem en menneskeskabt maskine og et komplekst biologisk system er meget stærk". Naturen summer af intelligens og "at overse intelligent design i naturen svarer til, at man er i stue sammen med en elefant, og så overser den." I slutningen af artiklen gør Wolf meget ud af at distancere intelligent design teorien fra den notoriske kreationisme, der florerer blandt bibelfundamentalister særligt i USA.

Wolf har erkendt, at jorden er mere end 6.000 år gammel, og at arterne, som vi ser dem i dag, ikke er skabt direkte af Gud. På bedste skabelsesteologiske manér slår Wolf afslutningsvis fast, at intelligent design teorien er åben for en religiøs tolkning. Dog er teorien ikke i sig selv religiøs. Hvad er den så, må man spørge: er det en filosofisk teori, en naturvidenskabelig teori eller blot et belejligt postulat for en skabelsesteolog?

I en kronik i Jyllandsposten den 20. september får Wolf igen spaltepads til sin idé om intelligent design i naturen. Her går han for alvor i kødet på darwinisterne, dvs. alle anerkendte biologer, og hævder, at ideen om tilfældige mutationer og naturlig udvælgelse er den rene spekulation, der ikke kan bevises videnskabeligt. Ydermere påstår Wolf, at darwinisterne ikke har nogen forklaring på hvordan komplekse biologiske systemer har kunnet udvikle sig gradvist ved tilfældets gunst. Han mener, at intelligent design er en meget bedre og mere nærliggende forklaring på udviklingen og klager over, at biologerne ikke tager dette alvorligt. Her knækker filmen for alvor for Wolf, der ikke er i stand til at skelne mellem naturvidenskab og almindelige fornemmelser og postulater. Som en anden positivist anklager han biologerne for at være spekulative, idet de antager darwinismen som en hypotese, der ikke kan bevises. Wolf mener, at det underminerer darwinisme som videnskab, men han tager fejl, da biologien i dens bevisførelse ikke er stringent monokausal som dele af de eksakte videnskaber. I øvrigt en lignende fejltagelse Biskoppen Wilberforce gjorde sig skyldig i allerede i 1860, da han anmeldte *Arternes oprindelse* og kaldte den uvidenskabelig. I biologien tolker man sine observationer og eksperimenter mere åbent og finder ikke på samme måde eksakte beviser. Det betyder dog ingenlunde, at darwinismen er uvidenskabelig. Der er nemlig uendeligt mange videnskabelige undersøgelser, der taler for den, og det er bestemt ikke et udtryk for spekulation, at man siden syntesen mellem genetikken og darwinismen i begyndelsen af 1900-tallet har opretholdt denne hypotese. Det er udtryk for godt videnskabeligt håndværk; et håndværk, der går ud på at finde effektive forklaringsmodeller. Den biologiske syntese har en enestående forklaringskraft i forståelsen af den levende verden og bliver derfor accepteret af stort set alle anerkendte naturvidenskabsmænd.

Da Wolf nu har udnævnt darwinismen til en ikke-videnskabelig spekulativ teori kan han naturligvis ikke kalde sin egen teori for naturvidenskabelig, da den heller ikke på nogen måde kan bevises eksakt. Han gør derved skidt og kanel lige: hverken darwinisme eller intelligent design teori er videnskab, men til gengæld er der i vores fænomenologiske og sproglige omgang med naturen mest, der

taler for det sidste, og derfor er det nok sandt. Han afslutter sit selvsikre indlæg med denne salut til biologerne og læserne, der måske endda hopper på hans vrøvl: "Den bedste forklaring vi har i dag på komplekse organismers udvikling er, at årsagen er intelligent. Det burde være en alment accepteret opfattelse. Det kan kun skyldes fordomme, at den ikke er det. I diskussionen mellem darwinismen og intelligent design teorien påhviler det darwinismen at tilbagevise intelligent design teorien og ikke omvendt, da intelligent design teorien er den mest nærliggende og indlysende. Naturen summer af intelligens."

Wolf ønsker altså, at biologerne skal tage en teori alvorligt, der for det første ikke er naturvidenskabelig og for det andet ikke kan hverken legitimeres eller tilbagevises videnskabeligt. Han ønsker med andre ord, at mere eller mindre løse analogier om en håndværker(gud) og i sidste ende teologien, i form af et tomt gudsbegreb om en 'intelligens', man ikke kan sige noget om, skal tages i betragtning i biologernes videnskabelige arbejde. Denne tilbagevenden til Aristoteles' letfordøjelige 'common sense videnskab' og teleologiske verdenssyn er så sandelig opsigtsvækkende. Et af de i dag heldigvis få eksempler på en teolog, der ikke kan skelne mellem naturvidenskabens og teologiens områder.

I bogen med den patetiske titel *Rosens råb* bliver det klart for os, hvorfor Wolf ikke kender sit fags grænser. Han læser nemlig historien om forholdet mellem religion og naturvidenskab som fanden læser bibelen. I Wolfs historie om forholdet mellem naturvidenskab og teologi har der siden naturvidenskabens opståen i det antikke Grækenland været et modsætningsforhold mellem de to størrelser: "Naturvidenskaben er således født til at modsige teologien. Derfor er den darwinistiske teori om livets udvikling også født til at modsige teologien." Helt frem til vore dage har der været et modsætningsforhold mellem teologi og darwinisme, og man kan ifølge Wolf ikke på redelig vis tilslutte sig begge dele, da de uundgåeligt vil modsige hinanden. Han har således ikke meget til overs for den udbredte uafhængighedstese, der i tråd med filosofen Rasmus Nielsens distinktion mellem tro og viden og Ludwig Wittgensteins idé om sprogspil, skelner mellem videnskab og teologi som to tilværelsesforståelser, der bevæger sig på forskellige niveauer. For Wolf kan nemlig kun én have ret, og "Konsekvensen af uafhængighedstesens er enten en to-verdens metafysik eller en to-sandheds metafysik." Også en idé om teistisk evolution, som bl.a. Niels Henrik Gregersen argumenterer for, afvises som utilstrækkelig, da Gud bare bliver et vedhæng man på deistisk vis kan hæfte på udviklingslæren, hvis man er "et religiøst gemyt". Disse to strategier kan ikke løse det indbyggede modsætningsforhold Wolf ser mellem darwinisme og teologi. Vi har brug for noget, der kan formidle

mellem de to verdener for ikke at ende i en anti-darwinistisk kreationisme eller en anti-teologisk darwinisme. Og her kommer Wolf så på banen med sin 'analoge erkendelseform', der udnævnes som 'the missing link' mellem teologi og darwinisme. Denne erkendelseform er hverken teologi eller naturvidenskab, men af fænomenologisk art, og baserer sig på at vi i vores dagligdag erkender ved hjælp af analogier. Den vigtigste er her, at vi ganske uden at tænke over det erkender organismer som en form for maskiner, der har en designer. Ved hjælp af den analoge erkendelseform kan vi forstå naturen og samtidig leve som både moderne og religiøse mennesker. Alt går op og Wolf er glad. Han har skabt en historisk syntese.

Problemet er blot, at det historiske rids af forholdet mellem naturvidenskab og teologi er fordrejet og forsimplet og at 'det fødte modsætningsforhold mellem videnskab og religion' ikke holder vand, hvis vi kigger nærmere på historien. Idéen om et evigt modsætningsforhold er et historisk fænomen, der i særlig grad blev udviklet i 1800-tallets England og USA under indflydelse af uddannelsesmæssige kampe mellem kirkelige og liberale kræfter. For at stigmatisere kirken beskyldte kræfter, der kæmpede for mere naturvidenskab og mindre teologi, græsk og latin på skoleskemaet, kristendommen og kirken for igennem hele historien at have været fremskridtets og videnskabens fjende, med retssagen mod Galilei som det paradigmatiske eksempel. Samtidig bekæmpede kirkelige kræfter naturvidenskaben lige på og hårdt. Dette gav sig udslag i en populær konflikttelse, som Wolf også argumenterer for, men som ikke er historisk gyldig. Teologi og naturvidenskab er nemlig ikke to ideer, der svæver igennem historien og igen og igen udkæmper slag på ideernes slagmark. Nej, ideer er bundet til personer og situationer, hvor teologiske og videnskabelige ideer bliver tilslebet og brugt til konkrete formål. Der er ingen evige ideer og evige konflikter; der er kun mennesker, der bruger det sprog, de har til rådighed, til at fremme deres forskellige mål.

Historien er mere kompleks end Wolfs rids antyder. Hovedparten af de videnskabsmænd, der forfægtede naturvidenskaben og darwinismen i slutningen af 1800-tallet var aktive kristne, der ikke så en nødvendig konflikt mellem de to områder. De havde heller ikke, som Wolf insisterer på, brug for en formidlende erkendelseform, så hele regnskabet kunne gå uproblematisk op. De forholdt sig oftest til uafhængighedstesen; tro og viden er to forskellige dele af tilværelsen, der sagtens kan eksistere i det samme menneske. Eller som Gregersen lod de Gud uden for videnskaben, men afviste ikke, at han kunne stå bag det hele. Det kunne bare ikke bevises eller modbevises. Det var uden for videnskaben

grænser. Det var Thomas H. Huxley, der var den fremmeste fortaler for den videnskabelige naturalisme i England, helt på det rene med. Teologien er fin nok, så længe den ikke blander sig i videnskaben. Ham kunne Wolf passende tage ved lære af, så han ikke blander tingene sammen. Wolf er nemlig ikke tilfreds med, at ideen om intelligent design kan fungere som en teologisk teori. Han insisterer på, at den skal have betydning for videnskaben, også selv om han ikke vil kalde den en videnskabelig teori. Wolf vil vise os alle sammen, at naturen summer af intelligens, af en transcendent årsag, af Gud. Wolf ser naturen som Guds skaberværk. Det er han velkommen til som privatmand, teolog eller som prædikant, men han er langt ud over det rimelige, når han kalder almindelige mennesker og særligt biologer blinde, fordi de tolker naturen anderledes. Hvor Wolf ser intelligent design i naturen, ser andre kontingens, død, lidelse og smadrede flasker.

Hermed ikke være sagt, at vi ikke kan tro på Gud som skaberen og samtidig acceptere darwinismen. Det viser historien og nutiden utallige eksempler på. Vi skal bare ikke, som Wolf, blande teologiske præmisser ind i naturvidenskaben, lige så vel som naturvidenskabsmænd ikke skal blande naturvidenskaben ind i den teologiske videnskab. Wolf sætter sig imellem to stole – med eller uden sin analoge erkendelseform – og han lander tungt. Ikke desto mindre er hans lille bog blevet en stor succes, der nu er udkommet i andet oplag.